

Aleksy CHMIEL*

[rec.] M. Łuczak, *Szermierka w Koninie w XX i XXI wieku (1966–2016)*, Konin 2016, ss. 375

Profesor Maciej Łuczak to historyk kultury fizycznej specjalizujący się w zagadnieniach związanych ze sportem, szczególnie z szermierką, którą uprawiał z powodzeniem w czasach juniorskich i młodzieżowych, a następnie nauczał tej trudnej bez wątpienia dyscypliny sportowej w wieku już dorosłym. W swoim dorobku naukowym posiada liczne monografie i dziesiątki artykułów związanych przede wszystkim z szermierką, ale nie zaniedbuje i innych dyscyplin sportowych. Po wydaniu w 2016 r. monografii o zasięgu ogólnokrajowym – pt. *Szermierka w Polsce 1918–1945*, Autor jeszcze w tym samym roku opublikował monografię *Szermierka w Koninie w XX i XXI wieku (1966–2016)*, obejmującą swoim zasięgiem Konin i jego najbliższe okolice. Podobnie jak w poprzedniej, również i w tej monografii przy konstruowaniu treści merytorycznej wykorzystano bardzo szeroką bazę źródłową. Mimo, że praca dotyczy tematyki o zasięgu regionalnym, na bazę źródłową składają się dokumenty z 8 spenetrowanych archiwów (w tym dwu państwowych – w Koninie i Poznaniu), zbiory dokumentów opublikowanych, opracowania zwarte, literatura wspomnieniowa, artykuły prasowe oraz 14 prac niepublikowanych i materiały netograficzne. Wszystkie te materiały uzupełnione o informacje zawarte w opracowaniach zwartych i licznych artykułach oraz relacje pisemne i ustne pozwoliły prof. M. Łuczakowi na sformułowanie głównego celu, jakim była chęć ukazania, w sposób usystematyzowany, powstania i rozwoju szermierki konińskiej i jej zasięgu społecznego – w podziale na bojową i sportową oraz z różnicami związanymi z płcią i wiekiem – w drugiej połowie XX i pierwszych kilkunastu latach XXI wieku.

Zasadniczą treść merytoryczną publikacji Autor przedstawił w sześciu rozdziałach i uzupełnił czterema aneksami. Mimo ram chronologicznych pracy ograniczonych latami 1966–2016, Autor wyszedł poza nie, szkicując dzieje szermierki w Koninie od XVII w., kiedy to na zamku w Koninie „biegłość wła-

* dr, Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie

dania białą bronią przydatna była w czasie wojen północnych ze Szwedami”. Tej właśnie problematyce poświęcony został pierwszy rozdział, zatytułowany *Narodziny i rozwój szermierki w Koninie*, w którym przybliżono problematykę powstania i wewnętrznego rozwoju fechtunku w mieście w czasach zaborów, międzywojnia i powojennych. Autor początków funkcjonowania zorganizowanej szermierki w Koninie dopatruje się od chwili utworzenia w 1928 r. Szkoły Podoficerskiej Piechoty dla Małoletnich. Niestety, nie doszło wówczas do utworzenia sekcji specjalistycznej, czy wojskowego klubu szermierczego, na co wpływ miał przede wszystkim brak kadry instruktorskiej. Należy też zgodzić się z Autorem, że mimo znacznych oczekiwań, zwłaszcza ze strony władz wojskowych, szermierkę sportową uprawiało w tym czasie w sumie niewiele osób, co czyniło ten sport elitarnym w całym okresie międzywojnia.

Sytuacja szermierki konińskiej zmieniła się praktycznie od kwietnia 1957 r., czyli od czasu zwołania Krajowej Rady Aktywu Sportowego, kiedy to, po okresie stalinowskim i naśladownictwie „wzorów radzieckich”, ponownie podstawowym ogniwem ruchu sportowego stał się klub posiadający osobowość prawną. Następnym było przekształcenie Koła Sportowego Górnik w rejestrowane stowarzyszenie Klub Sportowy Górnik. Wkrótce działalność rozpoczęły sekcje szermiercze Szkolnego Klubu Sportowego i Międzyzakładowego Klubu Sportowego Zagłębie (utworzonego w miejsce KS Górnik) w Koninie, finansowanego przez dynamicznie rozwijające się przedsiębiorstwa konińskie. Kryzys społeczno-gospodarczy, a następnie wprowadzenie stanu wojennego w 1981 r. wpłynęły na zmiany w całym sporcie polskim, w tym i konińskim. W listopadzie 1988 r., z inicjatywy kończącego karierę sportową Tadeusza Piguły, działalność rozpoczął Koniński Klub Szermierczy, dając początek dynamicznemu rozwojowi i pasmu sukcesów szermierki konińskiej. Stąd też końcowy fragment rozdziału pierwszego został poświęcony organizacji struktur klubowych i działalności kierownictwa sekcji i zarządów Konińskiego Klubu Sportowego w latach 1966–2016.

Rozdział drugi, zatytułowany *Podstawy materialne*, obejmuje infrastrukturę i sprzęt sportowy oraz przybliży sytuację finansową Konińskiego Klubu Szermierczego w tym okresie. Podstawy materialne i sytuację finansową można w zasadzie pokazać przy pomocy jednego stwierdzenia: „od sali gimnastycznej w szkole do ośrodka przygotowań olimpijskich dla kadry narodowej szermierczy”. W maju 1999 r. oddano do użytku w Koninie nowoczesny ośrodek sportowy, który z powodzeniem zaczęto wykorzystywać także na potrzeby kadry narodowej szermierczy. W nowym ośrodku organizowano już nie tylko turnieje rangi ogólnopolskiej, ale i międzynarodowe, np. zawody o Puchar Europy z udziałem światowej czołówki szermierczy. Do tego należy dodać, że w latach 2006–2016, poprzez systematyczne zakupy sprzętu specjalistycznego – pisze Autor – znacznie poprawiła się zarówno jakość, jak i jego parametry. Podobnie do infrastruktury i sytuacji sprzętowej przedstawiała się również finansowa. Szermierze przez pięć dziesięcioleci posiadali odpowiednie warunki do realiza-

cji procesu szkolenia, chociaż ich wyraźna poprawa nastąpiła dopiero od 2000 r., kiedy rozpoczęto treningi we własnej specjalistycznej hali klubowej, a szkoleniowcy i działacze klubu potrafili sprostać trudnej sytuacji w kraju na przełomie XX i XXI wieku. W tym czasie pojawiły się też coraz liczniejsze sukcesy sportowe, co potwierdzało tylko wzrost kondycji organizacyjno-finansowej i sportowej klubu.

Kolejny, trzeci rozdział – *Działacze społeczni, kadra trenersko-instruktorska i sędziowska* – poświęcony został temu, co najważniejsze w sporcie – ludziom. Autor z niezwykłym znanstwem i sentymentem podzielił ten rozdział na trzy podrozdziały, obejmujące: działaczy społeczników, kadre trenersko-instruktorską oraz kadre sędziowską. O stosunku Autora do opisywanej problematyki, a zwłaszcza ludzi, świadczy przytoczenie już na początku rozdziału znanej maksymy Jana Henryka Pestalozziego: „Żeby zmieniać ludzi, trzeba ich kochać. Nasz wpływ sięga dotąd, dokąd sięga nasza miłość”. Profesor M. Łuczak od początku dostrzega wyjątkową rolę, jaką w rozwoju szermierki konińskiej odegrali działacze społeczni, pisząc:

Ich celem było dobro środowiska szermierczego. Drzemiący w nich swoisty potencjał organicznikowski i instynkt społecznikowski wykorzystywali w sposób twórczy dla dobra fechtunku, nie tylko w Koninie, ale i w Wielkopolsce, a nawet w Polsce. Realizując różne projekty, włączali się w życie społeczno-sportowe. Niekiedy ważniejsze były dla nich losy sportu szermierczego niż własne. Wspierając działalność sekcji, a potem klubu, z pasją angażowali się w promocję dyscypliny w środowisku lokalnym, przyczyniając się zarazem do integracji społeczności związanej z kulturą fizyczną.

Tu nastąpiło wyczerpanie i przybliżenie sylwetek najważniejszych działaczy społecznych, którzy od początku zajmowali się organizacją, a następnie działalnością sekcji i klubu szermierczego, zajmując stanowiska od najniższych, organizacyjnych, do prezesa klubu łącznie.

Podrozdział dotyczący kadry trenersko-instruktorskiej obejmuje ludzi, którzy mieli i mają największy wkład w powstanie i funkcjonowanie szermierki konińskiej, wśród nich: Zenona Ryszewskiego – założyciela i pierwszego instruktora, a następnie trenera sekcji i klubu; Tadeusza Pigulę – najpierw zawodnika, reprezentanta Polski i medalistę imprez mistrzowskich, a następnie kontynuatora dzieła Z. Ryszewskiego w dziele trenowania dzieci i młodzieży konińskiej, następnie trenera kadry narodowej młodzików, juniorów i młodzieżowców, wreszcie trenera pierwszej reprezentacji Polski seniorów. Niemal tą samą drogą poszli też inni wychowankowie i kontynuatorzy „konińskiej szkoły szablowej”: Andrzej Kostrzewa, Henryk Laskowski, Arkadiusz Roszak, Dariusz Nowinowski, wreszcie w niezbyt długim czasie, ze względu na podjęcie pracy naukowej w AWF Poznań, również i sam prof. M. Łuczak. W podrozdziale trzecim tego rozdziału ukazani zostali najbardziej zasłużeni i znani sędziowie szermierki, wśród których dominowali wymienieni wyżej zawodnicy, a następnie szkoleniowcy konińscy.

Czwarty z rozdziałów tego opracowania nosi tytuł *Szkolenie zawodników* i ukazuje początki procesu szkolenia, który miał miejsce w szkołach konińskich, poczynając od Szkoły Podstawowej nr 6. W trosce o zapewnienie podstaw szkolenia szablistów, we wrześniu 1970 r. w Szkole Podstawowej nr 7 utworzono klasę o poszerzonym programie nauczania szermierki. Stało się to przykładem dla tworzenia podobnych klas w Poznaniu, Śremie, Warszawie i Gdańsku. W następnych latach sukcesy młodych szermierzy z SP nr 7 przyczyniły się do przemianowania tej szkoły w 1999 r. na Gimnazjum Publiczne, a następnie dwa lata później na Szkołę Mistrzostwa Sportowego im. Janusza Kusocińskiego (w szabli chłopców i dziewcząt). Niezależnie od szkolenia w klasach sportowych, działalność szkoleniową prowadzono też w MKS Zagłębie, a coraz większe sukcesy najmłodszych i starszych szermierzy zaowocowały dalszym rozszerzeniem działalności szkoleniowej poprzez utworzenie w 1986 r. szkółki szermierczej przy SP nr 9. W kolejnych latach nauczanie szermierki prowadzono też w SP im. Józefa Bema w Starym Mieście (kontynuowano je następnie w SP nr 1 w Koninie), w SP w Brzeźnie, SP nr 15 w Koninie i Gimnazjum w Starym Mieście.

Po okresie wzmożonego zainteresowania szermierką w latach 90. XX w., na początku XXI w. liczba młodzieży uprawiającej szermierkę w szkołach konińskich zaczęła się zmniejszać, niemniej jednak jej liczba, biorąc pod uwagę także szkolenie klubowe, nadal była imponująca. Szczególnie widoczne jest to na przykładzie liczby młodzieży szkolonej w Konińskim Klubie Szermierczym: w latach 2006 – 257 osób, 2009 – 231, 2010 – 199, 2011 – 177, 2012 – 140, 2013 – 156, 2014 – 177, 2015 – 179 osób. W szkoleniu szermierzy ważną rolę odgrywały organizowane od 1972 r. zgrupowania szkoleniowe, dzięki którym system szkolenia stawał się coraz bardziej efektywny. Przez dwa dziesięciolecia ze zgrupowań korzystali przede wszystkim koninianie, ale od lat 80. uczestniczyli w nich także szermierze z okręgu poznańskiego, a od 90. również zawodnicy z klubów niemieckich, austriackich oraz z Wielkiej Brytanii i Kanady. Z czasem oprócz obozów letnich zaczęto organizować też i zimowe, co najlepiej obrazuje rok 2010, kiedy to od stycznia do grudnia KKSz zorganizował dla swoich zawodników konsultacje, zgrupowania i obozy szkoleniowe w Człuchowie, Wiśle, Krościenku, Dźwirzynie, Tucholi, Giewartowie, Wałczu, Cetniewie i Spale.

Intensyfikacja szkolenia przyniosła też wymierne efekty objawiające się powołaniami do kadr w 2010 r.: wojewódzkiej juniorów – 22 osób, wojewódzkiej młodzików – 17 osób, a do kadry narodowej Polskiego Związku Szermierczego – 19 osób (5 zawodniczek i 14 zawodników), w tym 4 seniorów, 2 młodzieżowców i 13 juniorów (5 zawodniczek i 8 zawodników). Wśród zawodników konińskich największe sukcesy odnosili: T. Piguła – mistrz Europy w szabli z Mödling (1982), brązowy medalista mistrzostw świata drużynowo z Australii (1979), Clermont Ferrand (1981) i wicemistrz świata z Sofii (1986), trzykrotny indywidualny mistrz Polski (1981, 1984, 1985) oraz wielokrotny srebrny i brązowy medalista; A. Kostrzewa – również szablista, wicemistrz świata juniorów

(1978), brązowy drużynowy medalista mistrzostw świata z Melbourne (1979) i Clermont Ferrand (1981), srebrny z Sofii (1986) i wicemistrz Europy seniorów z Mödling (1982) oraz dwukrotny mistrz Polski (1982 i 1987), wicemistrz (1984). Na uwagę zasłużyli też multimedaliści imprez mistrzowskich w kategoriach najmłodszych: Tomasz Piguła, Maciej Tomczak, Tomasz Wiśniewski, Arkadiusz Nowinowski, Bartosz Wiśniewski i Adam Broniarczyk oraz medalistki mistrzostw kobiecych: Katarzyna Piguła, Anna Wesołowska, Katarzyna Karpińska, Maja Majkowska, Katarzyna Kowalska, Dorota Okszowska, Monika Kościucha. Jak podkreśla sam Autor, zawodnicy konińscy do fechtunku trafiali w sposób dość zróżnicowany. Często decydowali o tym ich rodzice, równie często był to efekt mody na uprawianie tej szlachetnej dyscypliny sportu, była też namowa kolegów i przyjaciół. Natomiast liczne sukcesy odnoszone przez konińskich szermierzy dopingowały też młodzież z tego samego bloku, podwórka, czy osiedla.

Widoczne już nie tylko w okręgu czy kraju, bo z czasem za granicą postępy młodych szermierzy z Konina były efektem stosowania coraz bardziej zaawansowanych metod treningowych, a zwłaszcza wspomnianych już obozów, konsultacji oraz zgrupowań kadry okręgowej i narodowej. Największy jednak wpływ, co wyraźnie podkreśla Autor, miały niezwykle osobowości trenerów, którzy, cytując wybitnego polskiego teoretyka i szkoleniowca szermierki Zbigniewa Czajkowskiego, byli w stanie „zajść tak daleko, jak daleko wierzył w nich trener”.

Sukcesy sportowe to tytuł piątego rozdziału, który Autor poświęcił na przybliżenie zawodów podzielonych na lokalne, okręgowe, międzywojewódzkie i makroregionalne oraz krajowe i międzynarodowe. Młodzi szermierze konińscy najczęściej startowali w zawodach okręgowych, ale ich pierwszy udział w zawodach miał miejsce w 1966 r., w mistrzostwach Szkoły Podstawowej nr 6 w Koninie. Zawody zorganizował Z. Ryszewski przy pomocy Komitetu Rodzicielskiego, a uczestnicy walczyli we florecie (chłopcy i dziewczęta) oraz w szabli (chłopcy). Wśród zawodów lokalnych na uwagę zasługują też organizowane w latach 60. turnieje z okazji Dnia Górnika, w 70. – Dnia Hutnika, i rozgrywane od 1988 r. mistrzostwa Konina, w których uczestniczyli szermierze ze szkół podstawowych miasta i okolic. W latach 1995 i 1996 rozegrano też mistrzostwa w szpadzie dla amatorów, pod patronatem „Przeglądu Konińskiego”, a zasadą było, że w zawodach uczestniczyli tylko ci, którzy nigdy dotąd nie uczyli się podstaw szermierki.

Dużym zainteresowaniem wśród startującej młodzieży, a następnie dorosłych już zawodników, cieszyły się organizowane, najczęściej w Poznaniu zawody okręgowe na poziomie młodzików, juniorów – młodszych i starszych – oraz Wielkopolskie Igrzyska Młodzieży. W imprezach tej rangi wyróżniali się szczególnie szabliści, którzy dominowali nie tylko wśród szermierzy konińskich. Odnosili oni sukcesy w różnych grupach wiekowych, także na zawodach wyższej rangi, włącznie z mistrzostwami Polski. To właśnie tu sukces odniósł też

prof. M. Łuczak, zdobywając w 1971 r. tytuł wicemistrza Polski juniorów młodszych. Warto podkreślić, że łącznie w zawodach o mistrzostwo Polski zawodniczek i zawodnicy Konińskiego Klubu Sportowego w latach 1966–2016 zdobyli 364 medale różnych kolorów, w tym 39 złotych.

Zawodnicy konińscy odnosili również sukcesy w zawodach międzynarodowych. Ich początek wiąże się z nazwiskiem T. Piguły, który już w 1969 r. wystartował w grupie 140 szablistów reprezentujących Szwecję, Danię, Norwegię, Finlandię i Holandię w Turnieju o Puchar Krajów Nadbałtyckich rozgrywanym w Szwecji. Natomiast rewelacją międzynarodowych mistrzostw Polski senierek, rozgrywanych w 1970 r. w Warszawie, została Wanda Gralińska, która zdołała zakwalifikować się do finałowej ósemki, a następnie do kadry narodowej kobiet we florecie. Kolejny sukces odniósł T. Kostrzewa, zdobywając tytuł wicemistrza świata juniorów w Madrycie w 1978 r. Rok później T. Piguła i A. Kostrzewa, startując w ramach reprezentacji Polski, wywalczyli brązowe medale w mistrzostwach świata seniorów w Melbourne. Sukces ten obaj koninianie powtórzyli w 1981 r. na mistrzostwach świata w Clermont Ferrand, a srebrne medale zdobyli na mistrzostwach świata w Sofii w 1986 r. Zawody na poziomie międzynarodowym organizowano też w Koninie – na uwagę zasługują zwłaszcza turnieje „O szablę Wołodyjowskiego” i „Memoriały Ottona Fińskiego”. Dokonując podsumowania rozdziału, Autor zwrócił uwagę na sukcesy szermierzy konińskich, którzy ogółem w rywalizacji międzynarodowej dwukrotnie wystąpili na igrzyskach olimpijskich; zdobyli tytuł mistrza i dwukrotnie wicemistrzów Europy; dwa wicemistrzostwa świata do lat 20; trzy brązowe medale mistrzostw świata do lat 17; dwukrotnie srebrne i dwukrotnie brązowe medale drużynowych mistrzostw świata seniorów; dwa mistrzostwa i jeden brązowy medal drużynowych mistrzostw świata do lat 20; wicemistrzostwo i brązowy medal mistrzostw Europy do lat 20; wicemistrzostwo i trzy brązowe medale drużynowych mistrzostw Europy; brązowy medal drużynowo na uniwersjadzie; drużynowe mistrzostwo mistrzostw armii; zwyciężyli w Klubowym Pucharze Europy do lat 20; zdobyli srebrny medal Klubowego Pucharu Europy wśród seniorów; dwukrotnie odnieśli indywidualne zwycięstwa w pucharze świata seniorów i trzykrotnie wśród młodzieżowców do lat 20, oraz dwukrotnie w drużynowym pucharze świata seniorów. Zatem należy podkreślić, że szermierze konińscy uzyskali 25 medali na mistrzostwach świata, mistrzostwach świata armii, mistrzostwach Europy i uniwersjad w różnych kategoriach wiekowych.

„Sławę ludzi winno się mierzyć zawsze środkami, których używali do jej zdobycia” – tą maksymą François de La Rochefoucaulda Autor rozpoczyna kolejny, szósty rozdział, zatytułowany *Badania naukowe i popularnonaukowe konińskich szermierzy*. Rozdział ten poświęcony został refleksjom związanym z rozwojem nowoczesnej szermierki, który „nie byłby możliwy bez odpowiednio wyszkolonych kadr trenersko-instruktorskich, ich wiedzy, teoretycznych rozważań popartych doświadczeniem i intuicją oraz kreatywnych zawodników”

– pisze prof. M. Łuczak. O odniesionych sukcesach zdecydowały – zdaniem Autora – przede wszystkim: obserwacja i wykorzystanie wiedzy z innych dziedzin, adaptowanych do tego sportu; doskonalenie i modyfikowanie działań szermierczych; wprowadzenie nowej klasyfikacji i ujednoczenie terminologii. Uwzględniając to, Autor wyraźnie wyróżnił w polskiej szermierce sportowej następujące okresy rozwojowe: I – czasy zaborów (od lat 70. XVIII w. do pierwszej wojny światowej), związany z początkami szermierki w społeczeństwie polskim; II – międzywojnie (1918–1939), okres odradzania się struktur i rozwoju sportu szermierczego w Polsce niepodległej; III – rzeczywistość Polski Ludowej (1945–1989), związany z licznymi sukcesami sportowymi w różnych kategoriach wiekowych i różnych broniach; IV – obejmuje lata rozwoju i funkcjonowania gospodarki rynkowej (koniec XX i pierwsze piętnastolecie XXI w.).

Odnosząc się do każdego z tych okresów, podjął Autor udaną próbę uporządkowania wkładu teoretyków i praktyków w rozwój szermierki w Polsce, poczynając od Michała F. Starzewskiego, Karola Bernolaka, Wiktorii J. Goryńskiej i Włodzimierza Mańkowskiego w zakresie teorii i metodyki szermierki wojskowej i sportowej, oraz wkładu praktycznego w jej rozwój Centralnej Wojskowej Szkoły Gimnastyki i Sportów w Poznaniu, Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego, a następnie Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, poprzez dokonania teoretyczno-praktyczne Kazimierza Laskowskiego i Ottona Fińskiego, po dokonania Adama Papée na polu historii szermierki, Janosa Keveya na polu nowych form treningu i taktyki walki szermierczej oraz Zbigniewa Czajkowskiego łączącego obie te specjalności.

Wyraźna intensyfikacja badań naukowych na polu szermierki w wymiarze krajowym daje się zauważyć w pierwszym piętnastolecu XXI w. i wiąże się z eksploracjami naukowymi w zakresie teorii treningu, uwarunkowań psychologii walki sportowej oraz historii szermierki. Wśród naukowców takich, jak: Zbigniew Czajkowski (AWF Katowice), Zbigniew Borysiuk (Politechnika Opolska), Gabriel Szajna (Uniwersytet Rzeszowski), Maciej Tomczak (AWF Poznań), bardzo wyraźnie rysuje się postać prof. M. Łuczaka, który – jak sam pisze – początkowo zajmował się biografistyką i historią szermierki w ujęciu regionalnym, a następnie ogólnopolskim. Potwierdzają to opublikowane kolejno prace: *Rozwój szermierki w Koninie w latach 1966–1983* (1985), *30 lat Konińskiego Klubu Sportowego 1966–1996* (1996), *50 lat działalności Poznańskiego Okręgowego Związku Szermierczego 1948–1998* (1998), *Szermierka w Polsce w latach 1945–1989* (2002), *Od Szkolnego Klubu Sportowego do Konińskiego Klubu Szermierczego w latach 1966–2006* (2006), *Szermierka w Polsce 1918–1945* (2016). W tym miejscu należy przypomnieć, że Autor, jako naukowiec, reprezentuje nie tylko AWF Poznań, ale i środowisko konińskie, podobnie zresztą jak i prof. M. Tomczak – pracownik naukowo-dydaktyczny Zakładu Psychologii AWF Poznań oraz zawodnik, trener i działacz zarządu KKSz, autor m.in. prac: *Psychospołeczne uwarunkowania rozwoju sportowego w okresie dorastania na*

przykładzie szermierki (2010) oraz *Styl rywalizacji a efektywność działania w sportach walki – analiza psychologiczna* (2013).

W podsumowaniu całości rozważań Autor podkreśla, że swoisty fenomen sportu szermierczego w stosunkowo niewielkim Koninie związany jest z rozpoczęciem w latach 50. eksploatacji pokładów węgla brunatnego, rozbudową przemysłu paliwowo-energetycznego, powstaniem huty aluminium i innych nowych zakładów pracy, oraz przyspieszonymi przemianami demograficznymi. Niewątpliwym wpływ miały także: proces urbanizacji, rozwój budownictwa mieszkaniowego, wzrost liczby obiektów administracyjnych, handlowych, kulturalnych oraz szkolnictwa różnych szczebli. Przeobrażenia wpłynęły na wzrost zainteresowania sportem wyczynowym, propagowanym szczególnie w ramach szkolnych klubów sportowych. Sport ten, będący jednym z ważnych składników życia społecznego dzieci, młodzieży i dorosłych, popularyzowały też wymienione wyżej stowarzyszenia wspierane przez Kopalnię Węgla Brunatnego.

Cennym uzupełnieniem treści merytorycznej publikacji są zamieszczone w jej końcowych partiach aneksy. Zawierają one: *Sukcesy sportowe konińskich szermierzy*, z wyszczególnionymi wszystkimi zawodnikami we wszystkich zawodach w opisywanym okresie, oraz miejscami, jakie zajęli w tych zawodach (aneks 1); tabelę *Udział szermierzy KKSz w zawodach międzynarodowych w latach 2006–2015*, z wyszczególnieniem zawodów i miejscami zajętymi przez zawodników konińskich (aneks 2); *Mistrzostwa okręgu*, z uczestnikami i zajętymi miejscami (aneks 3); *Poczet zwycięzców Memoriału Zenona Ryszewskiego z lat 1993–2015* (aneks 4). Należy podkreślić, że treść omawianych wyżej aneksów nie tylko koresponduje z poruszaną w głównym toku treścią, lecz także stanowi jej znaczące uzupełnienie.

Oceniając stronę edytorską książki, należy podkreślić, że jest ona świetnie wydana i posiada piękną oprawę introligatorską. Ponadto, książka napisana została językiem „żywym” i emocjonalnym (co charakteryzuje uprawiających daną dyscyplinę sportowców), a zarazem przejrzystym i przystępnym nawet dla mało przygotowanego pod względem historycznym czytelnika. Tekst pracy jest poprawny, a recenzent miał kłopot, by znaleźć chociaż drobne niedociągnięcia edytorskie i literowe. Na czytającym duże wrażenie sprawiają zamieszczone piękne, kolorowe i, co najważniejsze, dobrze opisane fotografie.

Ustalenia prof. Macieja Łuczaka w tej pracy, podobnie jak i w innych pracach dotyczących dziejów szermierki regionalnej, mają charakter interdyscyplinarny i dotyczą zarówno aspektów historycznych, jak i czysto technicznych. Dlatego też Autor skupił się nie tylko na fenomenie miasta, w którym dynamiczny rozwój przemysłu wyzwolił inicjatywy społeczne w sportach niemających dotychczas tradycji, a które stanowiły alternatywę dla innych dyscyplin, ale też – wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym – podjął wnikliwe badania nad działalnością klubów i sekcji szermierczych oraz okręgowych związków szermierczych po 1945 r. Z kolei w pracach o zasięgu ogólnokrajowym ukazuje

syntetyczny obraz dziejów szermierki w Polsce, jej problemy organizacyjne i szkoleniowe, kadry trenersko-instruktorskie oraz sędziowskie, czy zjawiska niepożądane w szermierce. Nie unika też problematyki dotyczącej związków szermierki z literaturą i sztuką, zagadnień techniki i taktyki, przemian w stylu walki, ewolucji ubioru szermierczego, umiejscowienia szermierki w innych dyscyplinach sportowych i szermierki niepełnosprawnych, wreszcie uprawiania szermierki w różnych grupach społecznych, np. w wojsku i szkolnictwie. Podejmowane przez Autora inicjatywy badawcze nie ograniczają się tylko do szermierki, wiążą się bowiem z innymi dyscyplinami sportu i dotyczą różnych form teoretycznych, empirycznych i humanistycznych z zakresu historii, antropologii i teorii sportu. Nowością w badaniach Profesora jest ukazywanie problemów nurtujących zawodników, trenerów, działaczy i sympatyków tej elitarnej sztuki walki. Zawarta w pracach wiedza ma za zadanie nie tylko inspirować, ale i prowokować środowisko badaczy kultury fizycznej do dalszego rozwoju myśli teoretycznej oraz służyć praktyce sportowej. To pozwala postawić skromną tezę, że od dłuższego czasu Autor znajduje się pod wpływem historyków, przede wszystkim francuskich, skupionych wokół pisma „Annales”¹. Następstwem jest taki sposób uprawiania dziejopisarstwa związanego z kulturą fizyczną, który nie tylko jest przystępny i zrozumiały dla ludzi nauki i zwykłego czytelnika, ale i zmusza ich do myślenia i formułowania własnych sądów. Dlatego pracę prof. M. Łuczaka pragnę polecić wszystkim tym, którzy interesują się szermierką.

¹ Historycy ci już od czasów międzywojnia toczyli „boje o historię”, obserwując to wszystko, co działo się i dzieje w sąsiednich dyscyplinach, i postulowali, by badacze stosowali metody charakterystyczne dla etnologii, ekonomii, psychologii, geografii, demografii czy socjologii, a głosząc jednocześnie prymat historii, przyporządkowywali jej niektóre z terenów badawczych tych dyscyplin (Fernand Braudel – *Historia i trwanie*, Warszawa 1999). Następstwem było skupienie się wokół „Annales” przedstawicieli niemal wszystkich dyscyplin humanistycznych, którzy utworzyli płaszczyznę porozumienia interdyscyplinarnego. Doprowadziło to do równoprawnego uczestnictwa historii w domenie nauk, których przedmiotem dociekań jest człowiek.